

HAMMEL FJERNVARME

-en varm forbindelse i

60år

Forord

I år er det 60 år siden, at fem dygtige og initiativrige mænd satte sig for at indføre fjernvarme i Hammel by.

I anledning af det "runde" jubilæum har bestyrelsen besluttet at udgive et jubilæumsskrift, som fortæller historien om starten på indførslen af fjernvarme i byen. En stor tak til Poul Nørgaard Jensen og hans kollega Knud Erik Rasmussen fra Lokalhistorisk Samling, som har indsamlet materialet for de første 50 år.

Vi udgav et jubilæumsskrift ved vores 50 års jubilæum, men har besluttet igen at lave et nyt skift her ved 60 år, da der er sket rigtig meget i de forgangne 10 år.

De 10 år kan med rette kaldes fusionernes årti, da Hammel Fjernvarme har budt forbrugerne i Gjern, Lading-Fajstrup og Fårvang velkommen som andelshavere i vores selskab. Samtidig har vi tilsluttet tre store gartnerier, Nordisk Wavin og etableret en rørledning for sommervarme til Hinnerup Fjernvarme.

Vi har udvidet vores varmekapacitet til mere end det dobbelte med bygning af en ny flisovn, en central på Finlandsvej og en 12 MW spidslast gaskedel på Irlandsvej. Derudover er der sket en betydelig effektivisering af værkets anlæg.

Investeringerne i de seneste 10 år inklusive transmissionsledninger til ovennævnte byer er således af nogenlunde samme størrelse som samtlige investeringer de første 50 år af værkets historie.

Samtidig er det lykkedes at fastholde varmeprisen til kunderne på et meget lavt niveau...

Derfor er der en stor grund til at takke direktør Niels Haugaard, medarbejderne og bestyrelsen for et flot stykke arbejde!

Stig Andersen

Formand for
Hammel Fjernvarme

Indholdsfortegnelse:

7	Fjernvarmens ældste historie
8	Hammels "Værker"
9	Det varme bad
10	Fra tanke til handling
10	Fjernvarmeudvalget
12	Den første bestyrelse
13	I arbejdstøjet
15	Varme på vej
16	Rejsegilde
17	Røg af skorstenen
18	År I
19	Stabilitet og fremgang
20	Varmemester i "røg og damp"
21	Oliekrisen
23	På vej mod nye tider
24	En ny start
26	I arbejdstøjet, igen
27	Røg af endnu en skorsten
28	Forbrændingsaftalen
29	Landets mest moderne anlæg
30	En utrolig udvikling
31	Verbale tæsk til bestyrelsen
32	Den travleste tid i værkets historie
33	Festdag for byens borgere
34	Hul igennem til Hinnerup
35	Klar til fremtiden
36	Hammel Fjernvarme udnytter nu alt energien i skraldet
37	Hammel Fjernvarmes forsyningsområde
38	Hammel fjernvarme's medarbejdere og bestyrelse

Da fjernvarmen kom til Hammel

I oktober måned 1957 var det endelig muligt at dreje op for hanerne og levere varmt vand til de første aftagere, der havde ladet sig tilslutte Hammels nye fjernvarmeværk.

I 2007 kan Hammel Fjernvarme således fejre værkets 50 års jubilæum, og i den forbindelse har værkets bestyrelse bedt mig om at skrive et lille jubilæumsskrift. Jeg har taget udfordringen op og med forventning haft mulighed for at dykke ned i endnu et spændende kapitel af Hammels historie.

Tak til min trofaste makker på arkivet i Hammel, Knud Erik Rasmussen, som har hjulpet mig med at finde og tyde kildematerialet, og tak til Hammel Fjernvarmes bestyrelse for tilliden.

MAJ 2007

Poul Nørgaard Jensen

Lokalhistorisk Samling

Hammel/ Favrskov

Hammel Fjernvarme en spændende arbejdsplads

Udviklingen på Hammel Fjernvarme har været større de seneste 10 år end de foregående 50 år. Forbrugerantallet er steget fra cirka 2.100 til 4.000 forbrugere. Varmeproduktionskapaciteten er fordoblet. Kedler til spids og reservelast er udbygget. Der er etableret transmissionsledninger til Gjern, Fårvang, Lading Fajstrup og Hinnerup. Hammel Fjernvarme er fusioneret med Lading Fajstrup varmemforsyning, Gjern Varmeværk og Fårvang Varmeværk. Over de seneste 10 år er der investeret cirka 250 mio. kr. i produktionskapacitet og ledningsnet. Energiudnyttelsen i et tons affald er øget fra 2,1 MWh til 3,4 MWh. Sommerkølingen er reduceret til 0 MWh.

De seneste 10 år har været meget spændende og udfordrende. Min påstand lyder sådan: *Hammel Fjernvarme står stærkere end nogensinde.*

JUNI 2017

Niels Haugaard

Direktør

Hammel Fjernvarme

Fjernvarmens ældste historie

Menneskets behov for varme er basalt, og menneskets udviklingshistorie tog først rigtig fart, da vores forfædre Homo Erectus for 500.000 år siden begyndte at udnytte ilden. De første afslappende varme bade, som menneskeheden kunne nyde, fandt sted i naturen og var forbeholdt dem, der boede i nærheden af varme kilder. Under Romerriget lykkedes det borgerne i Pompej at lede vand fra varme kilder rundt til nogle af byens boliger, der brugte det til romerske bade.

Verdens første kommercielle fjernvarmeværk drevet ved hjælp af damp blev opført i USA i 1877, og allerede omkring århundredeskiftet var der rundt om i staterne opført cirka 500 værker.

Det første fjernvarmeværk i Europa blev opført i Hamburg i 1893.

I 1903 stod Danmarks første fjernvarmeværk klar. Det skulle forsyne Fredriksberg Sygehus og nogle omkringliggende kommunale bygninger med varmt vand. Dette fjernvarmeanlæg var ikke drevet ved hjælp af damp, men var baseret på affaldsforbrænding.

Igennem århundreder havde det været ildstedet og kaminen, som mennesker måtte ty til for at få deres huse opvarmede. Talen om det "årlige" bad har oftere været reglen end undtagelsen.

Til brændsel brugte man overvejende træ, og ødselheden var stor. På Frijsenborg for

eksempel brugte man i slutningen af det 18. århundrede alene til herskabets forbrug 500 til 600 tønder trækul svarende til cirka 200 favne stort træ. 1 favn svarer til 2.3 kubikmeter. Derudover fik godssets funktionærer - ikke kun skovpersonalet men også inspektør, godslæge, forvalter og gartner - 30-45 favne træ årligt. 40 skoler fik hver tre til fem favne. Forpagtere og fæstere skulle også tilgodeses, så alt i alt har forbruget af træ været enormt. Ud over brændsel skulle skoven også levere træ til bygningstømmer og fremstilling af for eksempel vogne. Denne voldsomme hugst kunne skovene selvfølgelig ikke bære. Danmark bevægede sig mod at være et land uden store sammenhængende skove, indtil vi fik fredsskovforordningen i 1805.

Skovenes forsyningskammer var under pres, og andre energikilder måtte fremskaffes. I løbet af 1800-tallet overtog kul (stenkul) førerpositionen indenfor energikilder til opvarmning, og i første halvdel af 1900-tallet begyndte fjernvarmeværker at skyde op i de større danske byer. En stor del af befolkningen måtte dog tage til takke med kakkelloven og kulstøvet hjemme i deres boliger.

I 1960'erne havde prisudviklingen artet sig sådan, at det nu var rentabelt at bruge olie som energikilde, og oliefyrene gjorde deres indtog i de danske boliger samtidig med, at fjernvarmeværkerne for alvor var begyndt at skyde op over det ganske land - således også i Hammel.

Hammels "Værker"

I 1904 fik Hammel et elværk, og i 1911 fik byen et vandværk. I 1912 indkaldtes byens borgere til et møde om oprettelse af et gasværk, så byen kunne forsynes med bygas. En ingeniør fra Aarhus havde tilbudt at opføre værket for egen regning og risiko. Første verdenskrig satte dog en midlertidig stopper for projektet. Der var mangel på brændsel til komfurnerne rundt om i hjemmene, men også til et gasværk, der var afhængig af brændsel i form af kul.

Efter første verdenskrig blev ideen genop-
taget, og i årene 1919-1920 blev der arbej-
det på højtryk for at få bygget et gasværk.
Man nåede så vidt, at der blev erhvervet en
grund på banearealet, og godt 100 hus-
stande havde tegnet sig bindende til at
modtage bygas. Kommunen ville ikke in-
volvere sig i projektet. Kommunalbestyrel-
sen havde rigeligt at gøre med at skaffe
40.000 kr. til finansieringen af et alder-
domshjem, og et gasværk krævede inve-
steringer på op imod 300.000 kr.

Projektet viste sig at være for stort, men gryden blev holdt i kog i en årrække, indtil teknikken blev overhalet indenom af flaskegas og elektriske kogeapparater. Gassen var gået af ballonen, om man så må sige, og i 1945 blev gasværksgrunden solgt til kommunen.

Turistforeningens formand, stationsforstander Mortensen, foreslog, at grunden blev brugt som campingplads til 20 telte. Dette projekt blev dog også dropped. I 1958 blev gasværksgrunden udstykket til fire parcelhusgrunde

**Nu strømmer varmen
gennem Hammels gader...**

**Paa 65 dage er fjernvarmecedral
og ledningsnet gjort klar til brug**

Aldrig har man i Hammel mærket en saadan interesse for en sag, som man blev vidne til, da en kreds af interesserede den 24. september i fjor indkaldte til et møde paa Forsamlingsbygningen i Hammel for at se, om der var jordbund for at faa startet et fjernvarmeselskab i Hammel.

Selvom det første møde maaske ikke fik det udfald, indbyrdes havde regnet med, førte det dog med sig, at der blev nedsat et udvalg med arkitekt Alfred Thellgaard som formand til at arbejde videre med spørgsmålet og indhente forskellige oplysninger fra lignende selskaber, og muligvis skaffe oplyst, hvad projektet i Malmø ville komme til at dreje sig om penge for den enkelte interesserede.

En god forbindelse

Udvalget arbejdede snit og omkostningsbevist, og allerede den 27. november kunne der allerede indlægges til mødet. Udvalget kom endelig til at sige, nemlig efterfølgende M. Wied, Aarhus, som sagde, at overbevisningen for at fortsætte arbejdet var, at hvis det så endelig projekt ville koste, og hvorledes sagen burde gribes an.

Resultatet blev, at man vedtog, at ingenlunde skulle udarbejde en detaljeret projekt, samtidig med at der blev betonet overfor ham, at han så ikke fik en for sin udstilling, hvis hele sagen blev droppet. Det fik de som indflydelse paa ingenlunde interesse og arbejde, og en skønne dag kunne udvalget indkøbe til nyt møde, hvor et detaljeret projekt blev foretaget samtidig med at alle

teresserede fik oplysninger om Udgift
ten for den enkelte.

Stiftende generalforsamling

Da interessens hos langt de fleste af de mødte stadig var til stede, ikke mindst, fordi man havde tillit til ingeniør Wiens projekt, besluttede det at opføre det sidste udsalg og indkalde til stiftende generalforsamling med valg af bestyrelse og underskrivning af foreløbige forebudsaktier.

16. april holdtes den stiftende generalforsamling, hvor man vedtog at stifte "Hammel Fjernvarme", og til bestyrelsen valgtes Revisor Dalgaard, landsinspektør Kai Holm, installatør Knud Aa. Jensen, sogneradsformand M. Truust, arkitekt A. Theligaard, kæmmer Poul Rasmussen og bankbestyrer Kjeldsen. Ved det konstituerende møde valgtes man revisor Dalgaard til formand og vedtog at knytte lrs. Poul Eriksen til selskabet som teknisk rådgiver.

Grunden sikres

an indledede derefter straks for-
dinger med kommunen om kø-
ben grund i den gamle banegård
som man sikrede sig vejrettil-
lerne til grunden, og man var s-
et saa vidi, at man kunne be-
de at indhente tilbud og dan-
et sken over, hvad anlægget vi-
koste

Ved generalforsamlingen var man enige om ikke at påbegynde arbejdet, før der var tegnet forbrug til at aflage 45.000 kubikmeter således at udgiften pr. kubikmeter ingenlængere beregninger ville komme ned på 4 kr.. Der var imidlertid kun tegnet ca. 20.000 kul

meter, men i mellemtiden var man
kommet i forbindelse med firmaet
"Bassens". Frederica, der tilbød

at udføre arbejdet og samtidig stille en større betingelse som garanti for,

Et tilbud, der sikrede arbejdet

Med dette tilbud som baggrund blev der indkaldt til ekstraordinære generalforsamling, hvor interessenterne SVV (Svanevejens Værktøjsfabrik) og det lokale firma K&S (Karl & Sørensen) blev informeret om muligheden for at sikre arbejdet ved at opføre en ny fabrik. Det blev besluttet, at der skulle opføres en ny fabrik på 10.000 kvadratkilometer, og at der skulle ansættes 100 personer. Det blev besluttet, at der skulle opføres en ny fabrik på 10.000 kvadratkilometer, og at der skulle ansættes 100 personer.

Arbejdet paabegyndes

For kun godt tre måneder siden blev det første spadestik taget til centralen og de første huller til kanalerne grevet i byens gader, og derefter gik det i rekordtempo, således at bestyrelsen i mandags officielt kunne erklære fjernvarme-tralen i Hømmeltøget taget i brug. - Efter at det varme vand allerede nogle dage er strømmet gennem rørene, til de forbrugere, der i god tid havde faaet de lokale installationsbrant i orden.

Stor tilgang
Som nævnt var der, da arbejdet blev begyndt, tilsluttet ca. 25.000 kølbilmeter i 60 ejendomme, men de viste sig, som ventet, at efter

AVISEN

ONSDAG DEN 2. OKTOBER 1957

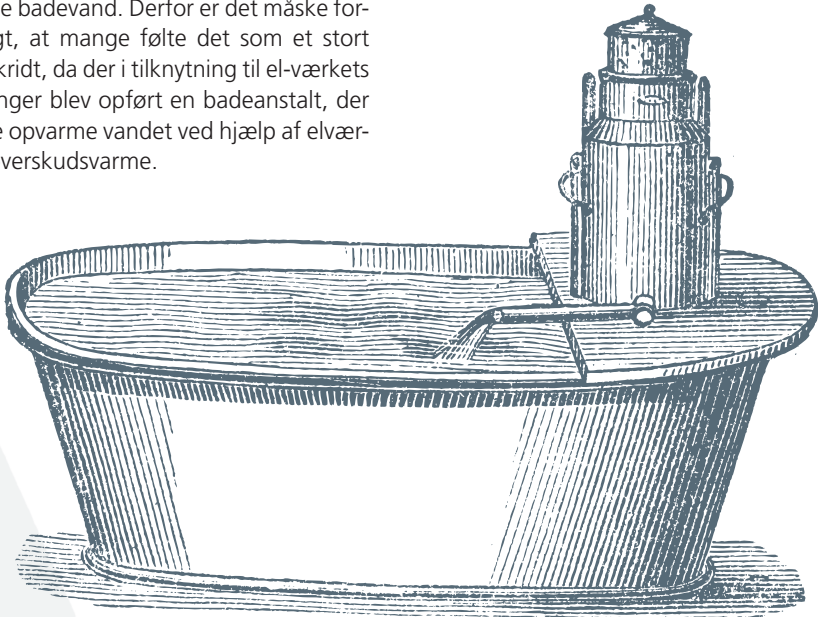

Det varme bad

En del af folkesundheden afhænger af den personlige hygiejne. I dag er der næppe mange mennesker, der ikke tager bad flere gange om ugen. Man drejer på den termostatstyrede vandhane, stiller sig under bruseren eller lægger sig vel tilrette i sit "spabad".

Førhen var situationen mere problematisk, først skulle der tændes op i gruekedlen og varmes vand. Selve badet foregik ofte i en balje, som var opstillet i et af husets rum eller i et udhus. Det var en omstændelig proces, som gjorde at familien måtte tilrettelægge badningen, så alle kunne få et varmt bad den samme dag. For at spare deltes man mange gange også om det samme badevand. Derfor er det måske forståeligt, at mange følte det som et stort fremskridt, da der i tilknytning til el-værkets bygninger blev opført en badeanstalt, der kunne opvarme vandet ved hjælp af elværkets overskudsvarme.

Badeanstalten lukkede for hanerne sidst på året i 1960, da de moderne huse, der blev bygget, nu var forsynet med badeinstallationer. Ikke alle havde råd til de dyre nye huse, så en del af byens borgere udtrykte deres bekymring i avisen for, om de nu også kunne nå at få deres julebad, inden badeanstalten lukkede dørene.

Fra tanke til handling

I en omtale af Hammel Håndværker- og Borgerforenings generalforsamling i juli måned 1947 kan man læse, at tilslutningen som sædvanlig var temmelig ringe. Man efterlyste initiativer, og snedkermeister Heegaard kunne fortælle forsamlingen, at bestyrelsen havde drøftet afholdelse af en række diskussionsmøder om aktuelle emner for Hammel, blandt andet om fjernvarmespørgsmålet.

Der skulle dog gå endnu et tiår, før diskussionen om fjernvarme i Hammel for alvor tog fart. Og det med en hastighed, der rygtedes ud overs store dele landet, hvor mange andre byer stod overfor at skulle tage stilling til opførelse af fjernvarmeværker.

Fjernvarmeudvalget

Ti år gik der fra Håndværker- og Borgerforeningen foreslog høringen om fjernvarme, til mødet blev holdt i september 1956.

Der var inviteret en ingeniør fra Aarhus, som kunne redegøre for hvordan fjernvarme fungerede. Efter oplægget tog aftenens ordstyrer, Adl. Eriksen (overretten), ordet. Han mente nok, at fjernvarme var fremtidens varmforsyningsform men mente også, at sagen måtte belyses yderligere og slog derfor til lyd for at nedsætte et udvalg. De samme tanker slog sognerådsformand Martinus Truust til lyd for, og sådan blev det.

Arkitekt Alfred Theilgaard blev formand. Derudover kom udvalget til at bestå af konsulent Jacobsen, installatør Knud Åge Jensen, sognerådsformand Martinus Truust, landsretssagfører Eriksen og kæmnerassi-

stent Poul Rasmussen.

Disse fem personer skulle tage den første hårde tørn med at undersøge, om der i det hele taget var basis for og tilslutning til at bygge et fjernvarmeværk i Hammel.

Det skulle vise sig at være et særdeles målbevidst og effektivt udvalg, man her havde fået sammensat. Allerede tre dage efter at de var blevet valgt, mødtes de igen for at tilrettelægge det videre arbejde.

Der var enighed om hurtigst muligt at tage kontakt til andre byer af Hammels størrelse, der havde fjernvarme. Den 3. oktober drog de til Kjellerup, og den 8. oktober gik turen videre til Aulum, Videbæk og Vildbjerg. Hjemvendte med megen inspiration og hovederne fulde af tal enedes udvalget om snarest at udsende spørgeskemaer til alle

ejendomsbesiddere indenfor bygrænsen og derefter indkalde de interesserede til et orienterende møde. Man vedtog ligeledes at invitere politiassistent Petersen fra Vildbjerg til at fortælle om byens fjernvarmeværk og dets daglige drift.

Der var stor tilslutning til mødet, og udvalget blev af forsamlingen bemyndiget til at indhente konkrete tilbud på opførelse af et fjernvarmeværk i Hammel. På udvalgets efterfølgende møde blev det besluttet at tage kontakt til ingeniør Wied fra Aarhus

der skulle bistå med det videre arbejde.

Den 21. Januar 1957 lå der et specificeret udkast til et fjernvarmeanlæg i Hammel, to dage efter blev der igen holdt møde med ingeniør Wied.

Den første bestyrelse

I april måned 1957 var det forberedende udvalg nået så langt, at de kunne konstatere, at der var ejendomsbesiddere nok, som var interesserede, og at man godt turde søsætte projektet. Der blev udarbejdet vedtægter, og nu skulle der også vælges en rigtig bestyrelse.

Den 14. april 1957 blev den stiftende generalforsamling afholdt, og Hammel fjernvarmeværks første bestyrelse konstituerede sig med revisor Dalgaard som formand. Næstformand blev sognerådsformand Martinus Truust, kasserer blev bankbestyrer H. Kjeldsen og sekretær landinspektør Holm. De øvrige bestyrelsesmedlemmer var arkitekt Theilgaard, kæmner Rasmussen og installatør Knud Åge Jensen.

Det var en særdeles slagkraftig og ambitiøs bestyrelse, skulle det vise sig, og tilsammen havde medlemmerne både evnerne og beslutsomheden til at igangsætte et så stort projekt. Dalgaard havde det regnskabsmæssige overblik, Martinus Truust den forhandlingsmæssige autoritet i kraft af hans position i byens øverste organ, bankbestyrer Kjeldsen det finansielle overblik, og Theilgaard, Holm og installatør Jensen udgjorde tilsammen en stærk akse omkring det bygningsmæssige.

REVISOR DALGAARD
I "KIRKEN"

Som afslutning på generalforsamlingen satte hver af de fremmødte, der ønskede at blive tilsluttet fjernvarme, deres underskrift i protokollen.

I arbejdstøjet

Den gejst og energi, som fjernvarmeprojektet blev sat i gang med i Hammel, blev et godt eksempel på, hvad man på nudansk kalder for teamwork. Et forbilledligt stykke arbejde, der blev skelet til over det ganske land.

Ugen efter generalforsamlingen blev det første bestyrelsesmøde holdt, og her forelå der et tilbud på arbejdet med fjernvarmen fra firmaet J. C. Nielsen i Esbjerg. Firmaet garanterede skriftligt, at udgiften til fjernvarme ikke ville overstige 4 kr. pr. m³ rum ved tilslutning af 48.000 m³ opvarmede rum. Derudover var der fremsendt tilbud fra følgende andre firmaer:

- Bruun og Sørensen Århus.
- D.E.C. Odense.
- E. Rasmussen Fredericia.
- O. Mentze Hammel i samarbejde med Chr. Schow Silkeborg og Gaarsted Silkeborg.
- Brd. Pedersen Hammel i samarbejde med Aage Andersen Christianshede.

Efter nogen diskussion blev det vedtaget ved skriftlig afstemning at udskyde de to lokale tilbudsgivere. Bestyrelsen vedtog derefter, at såfremt firmaet J.C. Nielsen fra Esbjerg kunne få en bank til at garantere for deres skriftlige tilbud på en enhedspris, skulle de og firmaet E. Rasmussen Fredericia, være de to tilbudsgivere. Såfremt at førstnævnte firma ikke kunne skaffe bankgarantien, skulle firmaet D.E.C fra Odense have adgang til at give tilbud.

Tre dage senere blev der indkaldt til et nyt møde.

Man erfarede, at den bankgaranti, som Esbjergfirmaet kunne stille med, var på 30.000 kr., hvilket ikke var nok til, at bestyrelsen turde takke ja uden først at have konsulteret en jurist. Firmaet E. Rasmussen blev nu også bedt om en bankgaranti.

Nu skulle den egentlige finansiering på plads. Hammel, Voldby og Søby Sogneråd blev ansøgt om en kommunegaranti for et lån på 1.300.000 kr., og de lokale pengeinstitutter blev bedt om at afgive tilbud på lån i størrelsesordenen 200.000-250.000 kr.

En sidste men meget vigtig ansøgning, der skulle sendes af sted, var anmodningen til sognerådet om at kunne købe det nødvendige areal til opførelsen af varmecentralen på baneterrænet.

6. maj blev der holdt endnu et møde, hvor bestyrelsen drøftede firmaernes bankgarantier. Esbjergfirmaet havde fået forhøjet deres garanti fra 30.000 kr. til 36.000 kr., men bestyrelsen troede ikke rigtig på, at de kan holde, hvad de lovede. Bestyrelsen besluttede derfor at rette henvendelse til firmaet fra Odense på samme vilkår som de to andre firmaer. En fornyet henvendelse fra O. Mentze fra Hammel blev man enige om at afvise.

Der forelå flere tilbud fra pengeinstitutterne, og her var Sparekassen for Frijsenborg

Faurskov Birk den billigste. Man kunne optage et lån på 250.000 kr. til 5,75 procent i rente, afdraget over 20 år. Derefter skulle der sendes en ansøgning til Skanderborg Amtsråd om tilladelse til nedgravning af fjernvarmeledninger i fortovene.

Næste bestyrelsesmøde var sat i kalendere til den 13. maj. Her besluttede bestyrelsen endeligt, at der kun var to aktuelle tilbudsgivere, og at de måtte acceptere at installationerne i de enkelte huse blev forbeholdt lokale håndværkere.

Herefter besluttede bestyrelsen også, at byggeriet af varmecentralen skulle udbydes i licitation til lokale håndværkere som en totalentreprise med murer-, tømrer- og malerarbejde. Installatør Jensen, som sad i bestyrelsen, fik overdraget elektrikerarbejdet, dog sådan at prisen for arbejdet var fastsat ud fra den gældende priskurant. Pamperi? Ikke tale om. Manden havde slidt og slæbt både i det forberedende udvalg og i fjernvarmeværkets bestyrelse, og skulle det ikke tilgodeses? Desuden havde man jo sikret, at arbejdet blev udført til den rigtige pris.

29. maj forelå tilbuddene fra de to hovedentreprenører. J.C. Nielsen Esbjerg afgav tilbud på i alt 634.638,60 kr. og ville udføre arbejdet på 120 dage. E. Rasmussen Fredericia afgav tilbud på 691.085,00 kr. og ville udføre arbejdet på kun 90 dage.

Gode råd var dyre. Skulle man vælge det

billigste tilbud og lade arbejdet trække ud eller vælge det dyreste og overholde den tidsplan, man havde sat som mål, nemlig at kunne forsyne de første aftagere fra 1. oktober 1957.

Bestyrelsen overlod helt i demokratiets ånd dette spørgsmål til en ekstraordinær generalforsamling. Inden mødet var slut, havde man besluttet og godkendt fem lokale håndværkere til at lave tilslutningsinstallationerne i ejendommene. Det var:

- Brd. Pedersen Hammel
- O. og E. Mentze Hammel
- Kahr Pedersen Hammel
- Nørgaard Jensen Hammel
- Frits Sørensen Svenstrup

Nu skulle tingene falde i hak og arbejdet snart påbegyndes. Vejretten over markedspladsen var forhandlet på plads. Ligeså var forhandlinger med amtsrådet om en del af lånefinansieringen. Nu afventede bestyrelsen blot afgørelsen fra den ekstraordinære generalforsamling.

På generalforsamlingen den 15. juni 1957 valgte medlemmerne at følge bestyrelsens indstilling og lade firmaet E. Rasmussen Fredericia udføre arbejdet, så tidsplanen kunne overholdes.

Endelig kunne man lade arbejdet sætte i gang.

Varme på vej

At arbejdet med fjernvarmeanlægget var noget, der optog sindene i byen. Det sås tydeligt af omtalen i pressen. Næsten dagligt var der en notits om, hvordan arbejdet skred frem.

Man valgte at starte gravearbejdet på Frijsenborgvej. Netop i 1957 var man begyndt at bygge boligerne på Elkjærsvej, og man ville forsøge at nå derved, før byggeriet var for langt fremme.

Selvom etableringen af værket var igangsat uden, at man havde det nødvendige antal interessenter til de planlagte 48.000 m³ rumopvarmning, var bestyrelsesmedlemmerne fortrøstningsfulde, og som arbejdet skred frem tegnede flere og flere husstande sig som aftagere. Den 24. juli var der 100 interessenter, og den 29. juli besluttede bestyrelsen for Forsamlingsbygningen, at den skulle kobles til. Dermed blev kubikmeterantallet forøget med 3000 m³ på én gang. Der var tryk på, kan man vist godt tillade

sig at sige. Man kæmpede en kamp for at få lukket hullerne i vejen gennem hovedgaden. Hammel Sogneråd skulle være værter ved et stort møde i "Sognerådsforeningen for Skanderborg Amt". Firehundrede sognerødder ville gæste byen, så den skulle jo gerne tage sig ordentlig ud. Det fine fjernvarmeprojekt skulle vises frem - og ikke uden en vis stolthed fra byens førstemænd. Når det drejede sig om fjernvarme, var Hammel nemlig et mulehår foran amts-hovedstaden Skanderborg. Der var man endnu kun i forberedelsesfasen og skelede til, hvordan projektet i Hammel skred frem.

Man nåede næsten at få hullerne i Østergade dækket, men arbejdet blev hele tiden forsinket af, at flere nye huse skulle kobles på.

Den 14. august 1957 blev der holdt endnu en ekstraordinær generalforsamling. Inden generalforsamlingen gik i gang, blev Hammel Fjernvarmes første varmemester, mejerist Alfred Jensen, præsenteret for forsamlingen.

Efter fremlæggelsen af de tunge emner om målerleje og driftsbudgetter var spørgelysten stor blandt deltagerne. Carl Olesen ville vide, om man kunne regne med varme til 1. oktober? Til det kunne ingeniør Wied svare, at alle terminer var overholdt indtil videre, og at han betragtede det som givet, at de første forbrugere ville have varme den

OPGRAVNING AF ØSTERGADE 1957

1. oktober som lovet. Redaktør Sv. Schødt ville vide, hvordan man ville forholde sig, hvis mejeristerne strejkede, nu da den nye varmemester var mejerist. Hertil replicerede formanden:

"Så må bestyrelsen selv i arbejdstøjet".

En af interessenterne efterlyste købere til en kamin. En anden ville vide, om der kom fjernvarme på Mindevej? Det gjorde der ikke i denne omgang, hvorpå spørgeren udbrød:

"Pokkers også.

Vi solgte vores fyr i går".

Rejsegilde

I midten af august var byggeriet af fjernvarmecentralen så langt fremme, at man kunne modtage og installere den første af de to bestilte kedler, der hver vejede 10 tons. Kedlerne blev leveret af Brabrand Kedelsmedje og kom rullende til byen på en blokvogn. Et par ordentlige klepperter: Tre meter lange, to meter høje og tre meter brede. Og det voldte en del problemer at få dem fragtet til stedet.

Fjorten dage efter var der rejsegilde på fjernvarmecentralen. Det var en stolt formand, der kunne byde velkommen. Arbejdet var udført på rekordtid, alle terminer var overholdt, og budgettet balancerede. Der var taler fra ingeniør Wied, sognerådsformand Truust, konsulent Jacobsen, direktør Hostrup Pedersen fra firmaet E. Rasmussen Fredericia og arbejdsmand Kaj Holm fra Silkeborg. Efter talerne var der forfriskninger i kirken på markedspladsen.

EFTER REJSEGILDET

TRUUST, KJELSEN,
SCHJØDT & LARS ERIKSEN

Røg af skorstenen

- 140 husstande får fjernvarme
- Nu nærmer varmen sig
- Over 50.000 kubikmeter tilsluttet
- Fjernvarme i denne uge

Pressedækningen var massiv og endelig den 25. september 1957 kunne redaktør Mejlby i Aarhus Amtstidende berette dette: *"I gaar saas for første gang røg op af fjernvarmestationens store skorsten, og man er nu begyndt at fyre".*

Godthaabsvej, Voldbyvej, Østergade og Frijsenborgvej, og det varer kun nogle få dage, hvis de ellers har de indvendige installationer i orden".

Pyha! Projektet var lykkedes. Hammel havde fået nedlagt fjernvarmerør og bygget en fjernvarmecentral på knap tre måneder. En præstation, der selv her 50 år efter må kunne nikkes anerkendende til.

Varmemester Alfred Jensen oplyser, at røgen ikke vil genere omgivelserne, idet fyrstedet er så stort, at det hele tiden er glødende, så der slet ikke kommer røg op af skorstenen. Man er nu ved at lade gå vand ud af rørene, men der kan dog ikke ventes varme de første dage, da rørene først skal skylles ud. Den første sektion der får fjernvarme bliver

GODTHÅBSVEJ CENTRAL 1957

År I

Hvordan forløb Hammel Fjernvarmeselskabs første år så?

Som altid, når der igangsættes sådanne projekter, kan man finde skønhedsfejl. Budgettet var overskredet med 90.000 kr., og prisen på 4 kr. pr. kubikmeter kunne ikke holdes. En sådan besked til interessenterne vækker aldrig jubel.

En af kedlerne gik ret hurtigt i stykker, men i løbet af et døgn's tid var den klar igen. Der var ejendomme, der klagede over for ringe tilførsel af varme, men det afviste bestyrelsen med, at husene var for ringe isolerede.

En bestemt sag kom så godt som fra starten til at præge diskussionerne på fjernvarmemøderne, nemlig røgen fra skorstenen.

Allerede på det første forbrugermøde tog overretssagfører Eriksen ordet og gjorde opmærksom på, at røgplagen fra den store skorsten ikke kunne tolereres. Bestyrelsen havde fra starten vedtaget, at der skulle fyres med brunkul, hvilket stik imod hvad varmemester Jensen havde lovet, gav en del røg- og sodgener for beboere i nærheden af varmecentralen.

Ingeniør Wied var i skudlinien og forsvarede brugen af brunkul med, at det var den billigste brændselsform. Men han afviste ikke, at man kunne montere et oliefyr på stokerfyret, hvilket sandsynligvis ville hjælpe på røgplagen.

Johannes Skærbæk mente, at røgen var en skavank, man måtte leve med, nu da de moderne tider var kommet til byen. "Overretten" mente, at man helt skulle overgå til at bruge olie som brændsel.

Netop røg- og sodproblemerne var et til stadighed omdiskuteret emne, der i mange år kunne bringe sindene i kog hos nogle af byens borgere. Soden ætsede damernes nylonstrømper. Vasketøjet fik sorte pletter, og bilerne blev svinet til af sodnedfald. Man mente, at problemet skyldtes, at røgkanalerne var for dårligt isolerede, hvilket ville være meget dyrt at råde bod på. Problemerne med sodnedfaldet forsvandt først for alvor, da skorstenen blev bygget betragtelig højere i slutningen af 1970'erne.

Stabilitet og fremgang

At fjernvarmeforsyningen var en succes, kunne ingen modstride. Allerede i 1963 kunne formanden overfor generalforsamlingen berette, at man nu leverede varme til dobbelt så mange kubikmeter rum, end da værket startede.

Bestyrelsen blev genvalgt år efter år med revisor Dalgaard som formand. I 1964 overtog Installatør Jensen posten, da Dalgaard meddelte, at han flyttede fra byen.

I 1965 godkendte generalforsamlingen finansieringen til en større udvidelse af værket, herunder også opførelse af en ny skorsten. Man havde erfaret, at den gamle ikke kunne klare værkets fyringskapacitet, der var blevet kraftig forøget, og det var med beklagelse, at formanden måtte undskylde den tilsvining af byen, der havde været visse steder.

I sin beretning nævnte formanden også ganske kort, at der var opstået enkelte utætheder i varmerørene. Det havde vist sig, at fjernvarmerørene ikke gik så godt i spænd med den rockwoll, der var brugt til isoleringen. Men som formanden konkluderede, var der intet gravevende i skaderne, det var sådanne småproblemer, man kunne forudse måtte opstå.

Varmemester i "røg og damp"

Alfred Jensen var umiddelbart efter fjernvarmeværkets etablering blevet ansat som daglig leder. Han var mejerist af uddannelse og som sådan en særdeles omhyggelig og arbejdsom mand. Han sled og slæbte med at løse de problemer, som uvilkårligt måtte dukke op i driften af værket.

Han var ærekær overfor sit arbejde, og vedligeholdelsen af et fjernvarmeværk krævede daglig overvågning. Når problemerne opstod, måtte varmemesteren selv rykke ud uanset tidspunktet på døgnet. I længden var det ikke holdbart at lægge så stor en byrde på én enkelt person, og i 1966 måtte man ansætte en assistent.

Hilmer Commerou tiltrådte på et tidspunkt, hvor der begyndte at opstå problemer med tæring af fjernvarmerørene rundt omkring i byen. I starten betragtede man utæthederne på rørene som problemer, der var uundgåelige. De ville være løst, når man havde udskiftet den del af rørene, der løb langs Vestergade og Sallvej. Det var de laveste og mest vandlidende områder i byen.

Det skulle imidlertid vise sig, at omfanget af tæring i rørene var større end nogen kunne forudse.

I de efterfølgende år måtte varmemesteren og hans assistent kæmpe en næsten umenneskelig kamp for at komme rørsprængningerne til livs. Når man troede sig færdig et sted, opstod der straks problemer et andet.

Som altid når sådanne problemer opstår, stiger utilfredsheden blandt forbrugerne, der skal forsynes. Det gjorde den også i Hammel. Ikke nok med at rørene tærede. Der var igen problemer med sodnedfald fra værkets skorsten, og beboerne i området protesterede. Selvfølgelig behandlede bestyrelsen klagerne, men i det daglige var det varmemesteren, der måtte lægge øre til folks vrede, og Alfred Jensen knoklede for at løse problemerne.

På generalforsamlingen i 1973 måtte formanden, redaktør Sv. Schødt, meddele, at varmemesteren havde valgt at sige sin stilning op. En væsentlig årsag hertil var det pres, der havde ligget på hans skuldre, specielt igennem det år, der lige var gået, hvor rørsprængning havde afløst rørsprængning. Forbrugerne havde ikke altid været lige forstående overfor varmemesterens prioriteringer. Det havde tæret så meget på hans helbred, at han nu måtte stoppe.

Oliekrisen

Som om problemerne med rørene og Jensens afsked ikke var nok, lurede der nu en hel anden fare forude. En international krise var ved at opstå mellem de arabiske oliestater og den vestlige verden.

I 1973 udbrød der krig i mellemøsten. Egypten og Syrien foranstaltede et overraskelsesangreb på Israel. Et angreb, der dog hurtigt blev tilbagevist, og endnu engang måtte de arabiske stater se sig besjret af deres ærkefjende.

Som modreaktion på nederlaget besluttede de arabiske oliestater at forbyde eksport af olie til Holland og USA på grund af deres proisraelske holdninger.

Efterfølgende besluttede de arabiske olieproducerende lande i OPEC, at skruer ned for olieleverancerne til hele den vestlige verden, dermed også til Danmark. Oliekrisen var en realitet,

som samtidig sendte oliepriserne på himmelflugt.

Hammel Fjernvarme var for længst gået over til kun at fyre med olie. Så en statslig reduktion i leverancerne på 25 procent og

**HAMMEL
FJERNVARME**

Til samtlige forbrugere:

Den 22. november 1973 opfordrede varmeværket ved skrivelse til forbrugeren samt ved annoncering i dagspressen samtlige aftagere af varme til at spare mest muligt på varmekonsumet.

Da dette ikke har medført den absolut nødvendige nedgang i olieforbruget på 25 procent, ser varmeværket sig nu nødsaget til, med øjeblikkelig virkning, at gennemføre følgende restriktioner:

- 1) Totalt forbud mod brug af varmt vand**
(Herfra dog undtaget varmtvandsforbrug i begrænset omfang i erhvervsjemed).
- 2) Forbud mod opvarmning af rum, som ikke benyttes til opholdsrum**
(Der må dog i perioder med frost tages hensyn til frostsikring).
- 3) Forbud mod opvarmning af opholdsrum til mere end 20 grader C.**

De nævnte forbud træder i kraft straks og medfører, at hver enkelt forbruger omgående skal afbryde og sætte sin varmtvandsbeholder ud af funktion, samt lukke for samtlige radiatorer i rum, som ikke benyttes til opholdsrum.

Det indskræpes meget kraftigt, at forbudene overholdes af samtlige forbrugere, da vi ellers i løbet af meget kort tid vil stå med tomme olietanke.

Der vil fra varmeværkets side blive foretaget stikprøvevis kontrol, og såfremt der konstateres overtrædelser, vil dette medføre, at samtlige varmtvandsbeholdere og radiatorer i sekundære rum afbrydes og plomberes.

BESTYRELSEN

medfølgende store prisstigninger ramte for alvor hos den enkelte forbruger. I avisannoncer appellerede fjernvarmeværkets bestyrelse til forbrugerne om at spare på varmen. Ingen karbad, temperaturen i opholdsrum skulle sænkes til max. 20 grader og i rum, hvor man sjældent opholdt sig, opfordredes man til helt at lukke for varmen.

På skolerne og i hallen lukkede kommunen for det varme vand, sænkede temperaturen og afmonterede pærerne i hver anden lampe. De store prisstigninger havde selvfølgelig indflydelse på det kommunale budget, men man ville også vise et godt eksempel over for borgerne og gå forrest i bestræbelserne på at sænke olieforbruget.

Fjernvarmeværkets opfordring til forbrugerne blev tilsyneladende overhørt, og i november 1973 måtte bestyrelsen for alvor skrue bissen på. Hvis folk ikke begyndte at overholde spareforanstaltningerne, ville værkets ration af olie være opbrugt fra lille juleaften og året ud. Forbrugerne ville derfor kunne imødesee en jul og et nytår uden varme og varmt vand.

Men ingen trusler hjalp, så bestyrelsen var nødt til at handle og tage de hårde metoder i brug. I en stort opsat annonce i aviserne bekendtgjorde man, at det nu var forbudt overhovedet at bruge varmt vand.

Ingen rum måtte opvarmes til mere end 20 grader og i rum, hvor man ikke opholdt sig, skulle temperaturen sænkes så rummet kun lige var frostsikret. Såfremt disse foranstaltninger ikke blev overholdt, var værkets driftsleder nu bemyndiget til fra ministeriets side at foretage stikprøvekontrol i ejendommene. Såfremt der blev konstateret overtrædelser af restriktionerne, ville alle varmtvandsbeholdere og radiatorer i sekundære rum blive plomberede.

Forsyningsproblemerne tog dog ret hurtigt af, og på fjernvarmeværkets generalforsamling i 1974 kunne formanden berette, at der ikke længere var problemerne med olieforsyningen, men at priserne i det forgangne år var mere end tredoblet. Dette faktum havde tilsyneladende ikke påvirket forbrugerne synderlig, da der ikke var nogen mærkbar nedgang i varmeværkets olieforbrug.

På vej mod nye tider

Oliekrise, energikrise. Disse to begreber skulle komme til at præge ikke kun danskerne, men befolkningerne i hele den vestlige verden mange år frem i tiden.

Oliekrisen rokkede dog ikke ved, at fjernvarmen var kommet for at blive. Overalt i den vestlige verden var man blevet tvunget til at tænke i nye baner, når det drejede sig om energiforsyning. Nogle lande valgte atomkraften, andre - heriblandt danskerne - valgte at tænke i mere alternative baner. Sol og vindenergi blev bragt frem sammen med naturgas, men også idéen om at kunne udnytte husholdningsaffaldet mere intensivt til opvarmning af boliger.

Danskernes voksende forbrug havde skabt store lossepladser rundt om i landet, pladser der stak folk i øjnene. En ny miljøbevidsthed var skabt i befolkningen, og man kunne for alvor begynde at se konsekvenserne af den umådeholdende tilsvining, naturen var udsat for. Lossepladserne "blødte", og afsivninger trak ned i jorden og truede grundvandsreserverne.

Som så mange andre steder i Danmark var en del af affaldet fra husene i Hammel også endt på åbne lossepladser: i Hammel mose, på Storgårdsvej eller i Skjød. Fra 1972 havde man leveret husholdningsaffaldet til forbrændingsanlægget i Svejstrup mellem

Laurbjerg og Hadsten. Et anlæg man havde investeret i sammen med Kommunerne i Langå, Hadsten, Hinnerup, Gjern, Galten og Hvorslev.

I 1980 måtte man se i øjnene, at dette anlæg ikke længere var stort nok, og at der indenfor en kort årrække skulle investeres i en betragtelig udbygning af værkets kapacitet. I den forbindelse opstod tanken om at etablere et egentlig forbrændingsanlæg, hvor man kunne udnytte overskudsvarmen fra affaldsforbrændingen og eventuelt supplere med alternative brændselsformer som for eksempel halm og træflis.

Men hvor skulle værket placeres? Hammel var et godt bud. Hinnerup og Hadsten indgik i et varmeplansforslag, som knyttede dem mod at aftage overskudsvarme fra Studstrupværket. Hammel Fjernvarmes bestyrelse viste interesse for projektet men begyndte så småt at undersøge mulighederne for opførelsen af et forbrændingsanlæg i nærheden af Hammel by.

En ny start

På et bestyrelsesmøde i november 1983 vedtog Hammel Fjernvarmes bestyrelse at tage til Videbæk og se på et forbrændingsanlæg. Netop Videbæk var et af de første steder, der blev besøgt, da man 26 år tidligere havde udarbejdet projektet med anlæggelsen af fjernvarmeværket.

I den efterfølgende tid viste fjernvarmens bestyrelse, at den havde taget ved lære af de gamle pionerer fra 1957. Søren Bagge havde efter nogle år som næstformand i fjernvarmebestyrelsen afløst Sv. Schødt som formand på generalforsamlingen i 1974, og her knap ti år efter stod han nu over for sin hidtil største udfordring. Han skulle stå i spidsen for den bestyrelse, der skulle bære projektet om et forbrændingsanlæg i Hammel frem mod en endelig godkendelse fra fjernvarmeværkets interessenter. Vel at mærke et projekt til over 20 mio. kr.

Som ved opstarten af projektet med det gamle fjernvarmeværk gik det hurtigt.

Fra bestyrelsesmøde til bestyrelsesmøde blev der arbejdet målrettet. Beskrivelse af arbejdet, forhandlinger med i/s Svejstrup Forbrænding om levering af affald, køb af grund, forespørgsler hos Frijsenborg om køb af halm, henvendelse til Fuglsang Savværk om leverancer af træflis og endelig sidst men ikke mindst forberedelserne til den ekstraordinære generalforsamling, hvor planerne om et affaldsforbrændings-

anlæg skulle præsenteres.

I slutningen af august 1984 skulle planen om den nye forbrændingsanstalt stå sin prøve. 180 af fjernvarmens interessenter var mødt frem, og mange havde ordet. Størsteparten var skeptiske. De mente, at det måtte være en kommunal opgave at bygge anlægget og derefter at sælge varmen videre til Hammel Fjernvarme. I den forbindelse spurgte en forbruger forsamlingen, om de nogensinde havde oplevet, at en kommune kunne drive et sådant foretagende bedre end private?

Et par enkelte fremmødte, der ikke var fjernvarmeforbrugere, tillod sig at deltage i debatten, men blev straks bedt om at forlade salen.

Efter en lang debat skred man til afstemning. 128 af de 180 fremmødte stemte for bestyrelsens forslag, og dermed var vejen banet for, at Hammel sandsynligvis ville få en forbrændingsanstalt.

Kun 14 dage efter blev der atter indkaldt til ekstraordinær generalforsamling. Her ville man forsøge at modgå en del af den kritik, der havde været i pressen, om fjernvarmeselskabets interesse i at drive noget, mange mente burde være en kommunal opgave.

Formanden gjorde rede for, at det nye anlæg under alle omstændigheder, uanset hvem der var ejer, skulle pumpe det varme

vand ind til fjernvarmestationen på Godhåbsvej, da den uundgåeligt skulle bruges som fordelecentral. Dette ville føre til ansættelse af to forskellige mandskaber, hvilket ville betyde større lønudgifter, som så ville påvirke prisen på varme i negativ retning.

Denne gang havde modstanderne af projektet mobiliseret sig. Bestyrelsens forslag faldt med et brag, og en skuffet formand måtte konstatere, at der nu var en ny situation, der skulle tages stilling til.

Som en opmuntring lå der på det næstfølgende bestyrelsesmøde ikke mindre end 373 underskrifter til fordel for opførelsen af forbrændingsanlægget. Bestyrelsen havde nu fået et vink, de ikke kunne sidde overhørig og vedtog straks at indkalde til endnu en generalforsamling. Denne gang skulle kanonerne køres i stilling. Generalforsamlingen skulle være tilrettelagt i mindste detalje, og uafklarede spørgsmål skulle være undersøgt og kunne besvares. Man skulle have en kommunegaranti på plads, alternative brændselsmuligheder så som olie og kul skulle vurderes, ligesom der skulle ligge en forhåndsgodkendelse af affaldskontrakten med Svejstrup Forbrænding i/s.

Den 7. december var så dagen, da det formentlig sidste slag om forbrændingsanlægget skulle stå. Fire mand med kriminalassistent Borring Sørensen i spidsen skulle dele stemmesedler ud i døren. Driftslederen fra Videbæk Forbrændingsanlæg var indkaldt

sammen med en rådgivende ingeniør.

513 stemmeberettigede var mødt frem. Igen var skeptikerne på banen. De frygtede, at værket skulle forurene luften og forudså, at genbrugstanken snart ville vinde så meget indpas, at der ville opstå problemer med forsyningssikkerheden.

Bestyrelsen havde gjort deres hjemmearbejde godt. Man havde tjekket alle detaljer, selv vindretningerne i den del af Hammelområdet, hvor anlægget var tænkt placeret.

Denne gang lykkedes det. Kun 60 personer stemte imod, og dermed var bestyrelsen nået et stort skridt videre med planerne om et forbrændingsanlæg i Hammel.

I arbejdstøjet, igen

Alt var klart til, at man kunne gå i gang med byggeriet. Man havde hyret det rådgivende ingeniørfirma I. Krüger, og Vølund Miljøteknik skulle stå for leverancen af et færdigt forbrændingsanlæg. Man havde dog undervejs været nødt til at justere lidt i planerne for at imødegå de meget strenge miljøkrav, der var blevet stillet til anlægget.

Der var fra Danmarks Naturfredningsforening udtrykt bekymring for forurening med dioxin-fald fra skorstenen og for deponeringen af de slagger, der ville blive til rest og som indeholdt farlige tungmetaller. Miljøspørgsmålene havde ført til en del polemik

i pressen, men det var som om, fjernvarmebestyrelsen hele tiden var på forkant med processen. Man havde allerede i opstartsfasen været opmærksomme på miljøproblemerne og investerede derfor et betydeligt ekstrabeløb til miljøforbedringer.

Dermed signalerede man også udadtil, at det var problemer, man var opmærksomme på og parate til at løse, når de opstod.

Røg af endnu en skorsten

Det var en stor dag den 11. december 1985, da Hammels borgmester Gunner Severinsen kunne tage det første spadestik til forbrændingsanlægget.

Den 23. september 1986 sås røgen fra skorstenen i Anbæk for første gang stige til vejrs. 3.000 tons dyrt købt olie skulle nu erstattes med 15.000 tons affald og om nødvendig suppleres med 3.000 tons flis, bark og halm. En ny epoke i Hammel Fjernvarmeselskabs historie kunne begynde.

Forbrændingsanlægget viste sig fra starten at være en succes. Allerede tre år efter måtte der udvides, og der blev bygget en ny kedelhal og indsat nye spidslastkedler.

Man var fra bestyrelsens og ledelsens side hele tiden opmærksomme på, at anlægget måtte moderniseres og optimeres, så det levede op til tidens strenge miljøkrav og samfundets udvikling i almindelighed.

I 1991 blev affaldssiloen udvidet, og der blev monteret filtre på olielederne, i 1993 forbedrede man rensningen af røggasserne, og i 1994 påbegyndte man slaggesortering.

Samtidig med de store investeringer på selve forbrændingsanlægget skulle ledningsnettet vedligeholdes og udvides i takt med Hammel bys udvikling. Alene i årene 1986 til 2000 blev der tilsluttet 800 nye forbrugere.

BL.A. SES:

JOHN RASMUSSEN, PREBEN MØRUP, HANS MATHIASSEN, LEIF VESTERGAARD, ERLING KALRIIS, KAJ MØLLER, JOHANNES OLESEN, FINN SØRENSEN, SØREN BAGGE, GERT NIELSEN, POUL SØNDERGAARD OG GUNNAR SEVERINSEN.

Forbrændingsaftalen

Forsyningsikkerheden er selvsagt afhængig af leverancerne af affald, og i 1996 skulle forbrændingsaftalen med RENO 7 genforhandles samtidig med, at projekteringen af et nyt forbrændingsanlæg gik i gang.

Forhandlingerne om denne forbrændingsaftale kom til at trække ud i hele fem år. Grunden var, at Miljø- og Energistyrelsen var længe om at godkende projektet med det nye forbrændingsanlæg. Der var krav om, hvor meget varme der måtte bortkøles om sommeren. Dermed fulgte også et krav om, at anlægget skulle producere el, et krav som bestyrelsen bestemt ikke var begejstret for at opfylde.

Efter projektet var blevet skubbet frem og tilbage mellem parterne et par gange, blev det godkendt. Uden kravet om elproduk-

tion. Således kunne der underskrives en 15 årig aftale om levering af affald fra RENO 7. I efteråret 2001 kunne byggeriet af en ny ovnlinje påbegyndes. Et projekt til 93 mio. kroner som daværende bestyrelsesformand Erling Kalriis og anlæggets driftschef John Rasmussen styrede med hård hånd, så anlægget kunne tages i brug i efteråret 2002 uden budgetoverskridelser.

Idriftsættelsen af ovnlinjen gik godt, men inden der var gået et år, blev der konstateret gennemtæring i dele af kedlen. Dette blev dog repareret på garantiordningen.

KONDENSERENDE VARME

Landets mest moderne anlæg

“Forbrændingen”, som anlægget blev kaldt i folkemunde, havde igennem årene været udsat for en del om- og tilbygninger. Anlægget blev løbende moderniseret, så det til enhver tid kunne leve op til de miljøkrav der blev stillet men også til de krav, som forbrugerne stillede med hensyn til forsyningssikkerhed og billig varme.

Værket havde i 2007 cirka 2.100 andelshavere, der tilsammen ejede Hammel Fjernvarme a.m.b.a. og hver dag modtog noget af landets billigste varme.

Anlægget havde med driftschef Niels Haugaard i spidsen 13 ansatte og forbrændte hen ved 32.000 tons affald om året, som overvejende stammede fra det husholdnings- og industriaffald, der blev indsamlet inden for RENO 7-området. Værket var teknisk set et af de mest moderne i landet og dækkede cirka 98 procent af Hammel bys varmebehov.

I januar 2007 blev Hammel Fjernvarme kontaktet af Gjern Varmeværk, der ville undersøge mulighederne for et varme- og vagtsamarbejde. Der blev hurtigt etableret et vagtsamarbejde så medarbejdere fra Hammel Fjernvarme hjalp med at passe varmegærdet i Gjern.

Et muligt varmesamarbejde krævede en del flere beregninger. Ideen var at etablere en fjernvarmeledning mellem forbrændingsanlægget i Anbæk og Gjern Varmeværk.

Fjernvarmeledningen ville gøre det muligt at udnytte overskudsvarmen i sommerperioden.

I efteråret 2007 blev der underskrevet en aftale mellem Hammel Fjernvarme og Gjern Varmeværk om et varmesamarbejde. Hammel Fjernvarme skulle fremover levere varme til Gjern i perioden april til november, mens varmen fortsat skulle produceres på træpiller i Gjern i vinterperioden. Det var planen, at fjernvarmeledningen skulle etableres i 2008. Først skulle ruten fastlægges, og derefter startede forhandlingerne med lods-ejerne. Af hensyn til lednings- og pumpe-tab havde bestyrelsen valgt den direkte vej over markerne. Denne rute gav imidlertid så stor modstand fra lodsejerne, at projektet blev stoppet.

I 2008 lykkedes det at få godkendt en ny rute langs vejene i kanten af markerne, så ledningen kun skulle tværs over én lods-ejers marker.

TRANSMISSIONSLEDNING TIL GJERN

En utrolig udvikling

Den 9,4 km transmissionsledning til Gjern blev etableret fra 15. juni til 1. oktober 2009. Allerede den 3. oktober kom den første varme til Gjern. Prisen på ledningen blev 18 mio. kr.

Transmissionsledningen til Gjern blev starten på en utrolig udvikling. Strategien var klar: Varmeafsætningen skulle øges for at undgå at køle varme væk om sommeren. Yderligere var der et ønske om at udnytte mere energi i affaldet ved at køle røgen yderligere, inden den blev ledt ud til skorstenen. Så hele udviklingen drejede sig hovedsageligt om at sælge mere varme om sommeren.

Hammel Fjernvarme havde møder både med Silkeborg Kommune, Hinnerup Fjernvarme og Hadsten Varmeværk for at få mulige samarbejdspartnere. Hvis Hammel Fjernvarmes ønske om at køre fuldlast om

sommeren samtidig med, at al energien i affaldet blev udnyttet optimalt, skulle der etableres en ledning til en større by. Der kom dog ikke noget ud af sonderingerne på dette tidspunkt.

I stedet koncentrerede Hammel Fjernvarme sig om at konvertere nærområderne fra olie og gas til fjernvarme. Der blev afholdt møder med beboerne i Anbæk og Voldby. Beboerforeningen i Voldby med Birgit Mikelsen i spidsen gik fra hus til hus for at informere om fjernvarmeprojektet. Bestyrelsen for Hammel Fjernvarme havde et ønske om en tilslutning på mindst 60 procent for at projektet kunne sættes i gang. Selvom der kun blev opnået en tilslutning på 55 procent besluttede bestyrelsen for Hammel Fjernvarme alligevel at gennemføre projektet.

VOLDBY OG ANBÆK 2010

Verbale tæsk til bestyrelsen

Fjernvarmenettet til Voldby og Anbæk blev etableret hen over sommeren i 2010, og de første huse fik varme i oktober. Anlægsarbejdet drillede, da det satte ind med kulde og sne allerede i begyndelsen af november. Fjernvarme til Voldby og Anbæk blev etableret for en sum af ca. 10 mio. kr.

I 2011 blev der fortsat forhandlet med Hinnerup Fjernvarme, gartnerierne Knud Jepsen og Rosa om varmelevering. Der var hyret en rådgiver til at gennemregne projektet, men daværende bestyrelsesformand for Hammel Fjernvarme, Per Kjær, var modstander af projektet. Da et flertal i bestyrelsen stemte for at forsætte processen med at gennemføre projektet, valgte han at stoppe i bestyrelsen. Næstformand Stig Andersen blev herefter valgt til formand. Samtidig blev der foretaget en tilslutningsundersøgelse om fjernvarmetilslutning i Svenstrup og industriområdet i Hammel.

På et borgermøde i Svenstrup fik bestyrelsen verbale tæsk af nogle af mødedeltagerne, fordi bestyrelsen havde valgt at bede Favrskov Kommune om tilslutningspligt for at etablere fjernvarme i Svenstrup. Et flertal af beboerne stemte dog for en tilslutning til fjernvarmen. Den første forbruger, der tilmeldte sig efter mødet, var modstander af projektet, men når kampen var tabt, kunne han lige så godt få glæde af fjernvarmen.

I industriområdet var en etablering af fjernvarme hovedsageligt afhængig af en forhåndsaftale fra Nordisk Wavin. Og da både Svenstrup og industriområdet var positive overfor en tilslutning, blev det besluttet at etablere fjernvarme i begge områder. Derefter besluttede bestyrelsen at se på mulighederne for at øge varmeproduktionskapaciteten med en ny biomasseovn.

På generalforsamlingen informerede bestyrelsen andelshaverne om, at de ønskede at undersøge økonomien i et eventuelt varmesamarbejde med Hinnerup. De fremmødte på generalforsamlingen var meget skeptisk over dette projekt og pålagde bestyrelsen "at indhente generalforsamlingens godkendelse, forinden der træffes endelig afgørelse om etablering af transmissionsledning til Hinnerup med henblik på levering af varme fra Hammel Fjernvarmes forbrændingsanlæg til fjernvarmeforbrugere i Hinnerup", som der stod i mødereferatet.

SVENSTRUP 2012
ETABLERING AF FJERNVARME

Den travleste tid i værkets historie

I 2012 blev der etableret fjernvarme i Svenstrup. Halvdelen af arealet i de cirka 95 huse i Svenstrup blev tilsluttet, og projektet løb op i cirka 5 mio. kr. Derudover blev der arbejdet videre på projektforslaget om at etablere en ny flis kedel, og planerne om en transmissionsledning til Hinnerup fortsatte.

Hammel Fjernvarme fik samtidig via kommunal politikker Hans Lang en henvendelse fra borgerne i Farre om etablering af fjernvarme til Farre. Der blev holdt informationsmøde for borgerne, og det blev efterfølgende besluttet at etablere fjernvarme i Farre i 2013.

Forhandlingerne med Hinnerup Fjernvarme og gartnerierne gik i stå. Det skete, fordi gartnerierne afventede en ordning, hvor de kunne få tilskud fra en såkaldt VE-pulje - en pulje der støttede vedvarende energi.

Det blev ligeledes besluttet at tilslutte interessererede forbrugere tæt ved vores transmissionsledninger.

2013 var det travleste år nogensinde på Hammel Fjernvarme. Første spadestik til den nye flisovn blev taget af Niels Boring, borgmester for Favrskov Kommune, som Hammel blev en del af ved den store kommunalreform i 2007. Det skete den 4. marts. Ni måneder senere blev den første varme produceret på den nye flisovn. Flisovnen kan producere cirka 12 MW pr. time på cirka 100 tons flis i døgnet. Hele projektet løb op i 41 mio. kr.'

På Finlandsvej blev der købt en fabriksbygning, der skulle anvendes til vekslerstation, og der blev også etableret to 5 MW gaskedler til spids- og reservelast til industriområdet, Vadstedområdet og Søndermarken. Og endelig blev der etableret fjernvarmenet i både industriområdet og i Farre.

Efter en fusionsanmodning fra Lading Fajstrup kom der gang i fusionsforhandlingerne både med Gjern Varmeværk og med Lading Fajstrup Varmeforsyning, og på generalforsamlingen den 21. august blev der stemt ja til fusionen mellem Hammel Fjernvarme, Lading Fajstrup Varmeforsyning og Gjern Varmeværk.

2013 VEKSLER FINLANDSVEJ
NIELS BORRING 1. SPADESTIK.

SPIDSLASTKEDEL FINLANDSVEJ

Festdag for byens borgere

Den 3. maj 2014 var en festdag på Hammel Fjernvarme. Her blev fusionen mellem Hammel Fjernvarme, Lading Fajstrup Varmeforsyning og Gjern Varmeværk fejret samtidig med, at den nye flisovn blev indviet. Det var en festlig dag, hvor byens borgere - store som små - var inviteret med for at se, hvordan den store flisovn fungerede.

Senere på året kom der gang i endnu en række fusionsforhandlinger, da bestyrelsen indledte en dialog med Thorsø og Fårvang Varmeværk om et muligt varmesamarbejde. Det viste sig dog, at Thorsø ikke var interesseret, men fusionsforhandlinger med Fårvang Varmeværk fortsatte, og det blev besluttet at fusionere Hammel Fjernvarme og Fårvang Varmeværk fra den 1 maj 2015. Samtidig blev det besluttet, at der skulle etableres en fjernvarmeledning mellem Fårvang og transmissionsledningen til Gjern ved Møgelby.

Det blev også endelig vedtaget at etablere en transmissionsledning til Lading Fajstrup, gartneriet Rosa og til gartneriet Knud Jepsen i Norring Foldby. Transmissionsledningen til Lading og Norring Foldby blev sat i drift i november måned, og det var også en af de større investeringer, da projektet beløb sig til cirka 37 mio. kr.

I forbindelse med etableringen af flisovnen blev røggaskondenseringen til affaldsovnens brugt til flisovnen. Efter det var blevet besluttet at levere varme til Lading Fajstrup og gartneriet Knud Jepsen var der dog behov for ekstra kapacitet, og det blev derfor besluttet, at der skulle bestilles en ny røggaskondensor til affaldsovnens for igen at hente mere energi ud af affaldet. Pris havde på cirka 9,5 mio. kr.

2014 INDVIELSE AF FLISOVN

STEN LINNELL TAGER FØRSTE SPADESTIK
TIL FJERNVARMELEDNINGEN TIL LADING
FAJSTRUP.

Hul igennem til Hinnerup

Fusionsforhandlingerne med Fårvang Varmeværk blev til realitet i 2015. De to værker fusionerede, og der blev etableret en 5,5 kilometer lang transmissionsledning til Fårvang. Der blev også etableret en 12 MW gaskedel og endnu en kedelbygning til spids- og reservelast.

Derudover blev der etableret et rensningsanlæg, der kan rense kondensat fra flisovnen til fjernvarmevand. Det var endnu en måde at øge effektiviteten på i Hammel Fjernvarme, så den gode økonomi i værket kunne sikres.

Hammel Fjernvarme havde ikke opgivet tanken om at få en tættere forbindelse til Hinnerup, så der blev atter holdt møder med Hinnerup Fjernvarme. Og endelig blev det besluttet, at der skulle laves en indstilling til generalforsamlingen om at forlænge transmissionsledningen fra Narring Foldby til Hinnerup. Ledningen blev godkendt endeligt på en ekstraordinær generalforsamling i Hammel den 23. november.

2016 blev endnu et travlt år. Transmissionsledningen mellem Narring Foldby og Hinnerup Fjernvarme blev etableret til en pris på cirka 10 mio. kr. Uheldigvis blev projektet

forsinket i cirka tre måneder, da det viste sig at være mere problematisk end som så at krydse jernbanen.

Ifølge *forskrifterne* skal en jernbane krydses mindst 5 meter under banelegemet, og det gav problemer med grundvandet. Da den del af projektarbejdet omsider blev godkendt, ventede der 20 ugers varsel for hastighedsnedsættelse på togene, mens anlægsarbejdet blev udført. Og problemerne var stadig ikke ovre. Under arbejdet stødte entreprenørerne på en stor sten midt under jernbanen. Det lykkedes heldigvis at bore små huller i stenen 20 meter inde i et rør på 610 mm. Efterfølgende blev stenen sprængt væk med små sprængladninger, og så var der endelig klar bane for den længe ventede transmissionsledning.

KRYDSNING AF JERNBANELEDNING

Klar til fremtiden

På værket på Irlandsvej blev kedlen i den 14 år gamle affaldsovn skiftet ud på grund af tæring. Affaldsforbrænding er hårdt ved materiellet, og det er blandt andet derfor, at fjernvarmeverkerne får penge for at forbrænde skrald.

Den gamle kedel blev skåret i tre stykker og blev med stor præcision hejst op gennem taget. Og samme vej kom en ny kedel - delt i tre stykker, der efterfølgende blev monteret. Den manøvre kostede cirka 20 mio. kroner.

I det år besluttede bestyrelsen at tage endnu et skridt for at effektivisere driften af Hammel Fjernvarme yderligere. Der blev etable-

ret en varmepumpe, der henter mere energi ud af røggassen fra affaldsovn, inden røgen bliver ledt til skorstenen. Varmepumpen var sidste skridt for at udnytte alt energien i affaldet.

Hammel Fjernvarme påbegyndte også udskiftningen af næsten 4000 fjernvarmemålere hos de efterhånden mange forbrugere. I stedet for de ældre målere får forbrugerne nu en intelligent måler. Arbejdet forventes afsluttet i begyndelsen af 2018, og med de nye målere kan Hammel Fjernvarme give forbrugerne en bedre service, ligesom forbrugerne selv kan følge med i deres forbrug på nettet.

De nye målere måler både på frem- og returløb. Det betyder, at det nu bliver muligt at konstatere eventuelle lækager i forbrugernes varmesystemer hurtigt. Konstaterer systemet en lækage bliver der udsendt en automatisk sms, så der kan blive sat ind med reparation med det samme.

Hammel Fjernvarme har i 2017 cirka 4.000 andelshavere, som hver dag modtager noget af landets billigste varme.

Anlægget har i dag med direktør Niels Haugaard i spidsen 19 ansatte og forbrænder hen ved 34.000 tons affald om året. Affaldet stammer overvejende fra husholdnings- og industriaffald. Yderligere brændes der ca. 18.000 tons flis om året i den nye flisovn.

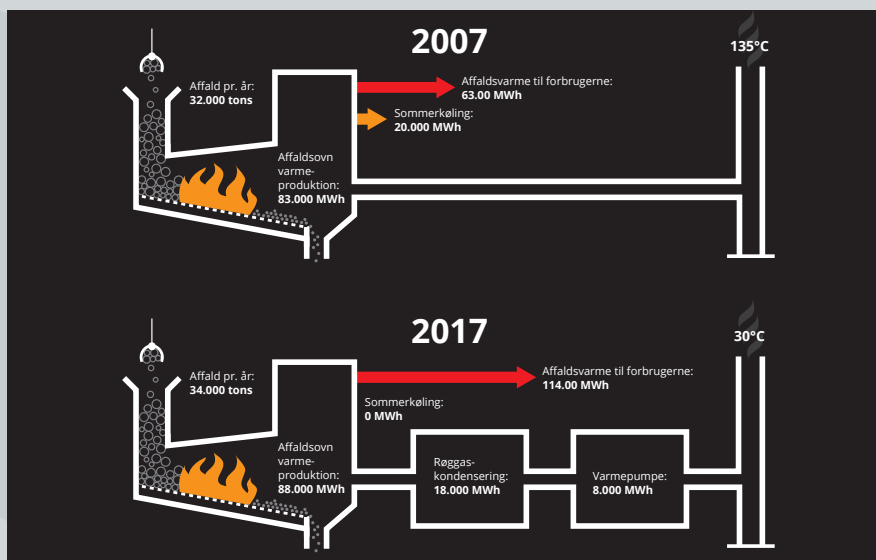
UDSKIFTNING AF KEDEL TIL AFFALDOVN

Hammel Fjernvarme udnytter nu alt energien i skraldet:

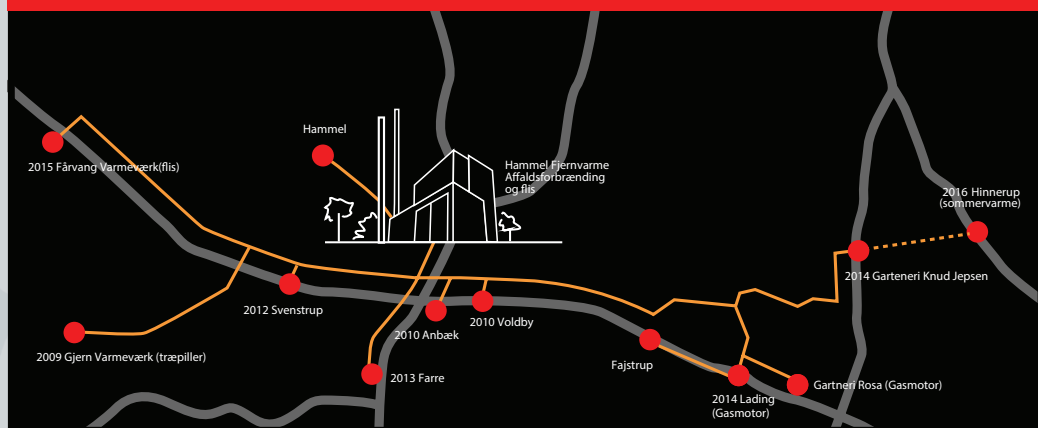
Energiudnyttelsen i 1 tons affald er de sidste 8 år øget fra 2,1 MWh/tons affald til 3,4 MWh/tons. Tidligere udnyttede vi ca. 63.000 MWh, kølede 20.000 MWh ved at brænde 32.000 tons affald pr. år.

Kølingen er reduceret til 0. Med røggaskondensering og varmepumpe får vi ca. 26.000 MWh mere varme ud af affaldet. Det betyder at vi nu udnytter ca. 114.000 MWh fra 34.000 tons affald.

Hammel Fjernvarmes forsyningsområde

HAMMEL FJERNVARMES FORSYNINGSOMRÅDE

Hammel Fjernvarmes varmemestre/ driftschefer:

1957 – 73	Alfred Jensen
1973 – 81	Henning Murmann
1981 – 86	Gert Nielsen
1986 – 03	John Rasmussen
2003 -	Niels Haugaard

Hammel Fjernvarmes bestyrelsesformænd:

1957 – 64	Dalgaard
1964 – 67	Knud Åge Jensen
1967 – 74	Svend Schødt
1974 – 95	Søren Bagge
1995 – 98	Kaj Møller
1998 – 03	Erling Kalriis
2003 – 11	Per Kjær
2011 –	Stig Andersen

Hammel Fjernvarmes nuværende bestyrelse:

Formand
Stig Andersen

Næstformand
Henning Stabel

Kommune repræsentant
Niels Flade Nielsen

John Brødløs

Sten Linnell

Orla Christensen

Erling Eskildsen

Lars Husum

Henrik Ulsø

Hammel Fjernvarmes nuværende medarbejdere:

Direktør
Niels Haugaard

Bogholder
Carina Sebald

Kontorassistent
Tina Trandum Andersen

Kontorassistent
Anne Kragesand Hansen

Rengøringsassistent
Mona Eriksen

Driftsmester
René Mackenhausen Nielsen

Operator
Frank Janken

Operator
Finn Bøgelund Jensen

Operator
Niels Ole Winther Nielsen

Operator
Søren Mikkelsen

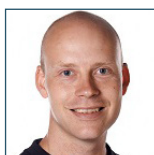
Operator
Thomas Askov Sørensen

Operator
Rasmus Kaa Rasmussen

Operator
Henning Nielsen

Elektriker
Jens Hummelose Poulsen

Ledningsmester
Flemming Brynildsen

Smed
Flemming Søborg Hald

Smed
Henning Thomsen

Smed
Knud Arne Jensen

Smed
Michael Hermansen

HAMMEL FJERNVARME

Irlandsvej 6

8450 Hammel

Tlf. 8696 9766

hf@hammelfjernvarme.dk

www.hammelfjernvarme.dk